

Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).

Спеціальність – 281.

Державне управління: удосконалення та розвиток. 2023. № 12.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.12.5>

УДК 336.14

О. В. Ніколюк,

д. е. н., професор, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування,

Одеський національний технологічний університет

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-1665-0361>

І. В. Грінченко,

здобувач вищої освіти кафедри публічного управління та адміністрування,

Одеський національний технологічний університет

ORCID ID: <http://orcid.org/0009-0008-0854-5474>

Р. М. Тєліпов,

здобувач вищої освіти кафедри публічного управління та адміністрування,

Одеський національний технологічний університет

ORCID ID: <http://orcid.org/0009-0005-0571-8665>

ЦІЛЬОВІ ПРОГРАМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМИ КОНФЛІКТАМИ В ГРОМАДІ

O. Nikoliuk,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Public Management and Administration, Odesa National University of Technology

I. Grinchenko,

*Graduate of the Department of Public Management and Administration,
Odesa National University of Technology*

R. Tielipov,

*Graduate of the Department of Public Management and Administration,
Odesa National University of Technology*

TARGETED PROGRAMS AS A TOOL OF PUBLIC MANAGEMENT OF SOCIAL CONFLICTS IN THE COMMUNITY

У даній статті розглядається роль цільових програм у контексті публічного управління соціальними конфліктами в громаді. Автори аналізують, як цільові програми можуть використовуватися як ефективний інструмент для вирішення конфліктів, що виникають у суспільстві, особливо на місцевому рівні. Стаття висвітлює теоретичні аспекти цільових програм, їх структуру та механізми реалізації, а також розглядає практичні приклади застосування таких програм у різних громадах. Основна увага приділяється аналізу того, як цільові програми допомагають у виявленні, превенції та вирішенні соціальних конфліктів, забезпечуючи стабільність та гармонію в громаді. Автори детально розглядають стратегії та методи, які можуть бути використані в рамках цільових програм для досягнення цих цілей, включаючи залучення громадськості, міжсекторальну взаємодію та інноваційні підходи до управління конфліктами. Стаття також включає аналіз викликів та обмежень, з якими можуть зіткнутися органи влади та інші зацікавлені сторони при реалізації цільових програм. На основі цього аналізу пропонуються рекомендації щодо покращення ефективності таких програм у контексті управління соціальними конфліктами. Автори підкреслюють, що цільові програми, якщо їх правильно розробити та впровадити, можуть стати ключовим елементом у стратегії управління соціальними конфліктами. Вони можуть сприяти не тільки вирішенню існуючих конфліктів, але й запобіганню майбутніх протиріч, завдяки прогнозуванню та врахуванню потенційних точок напруження в громаді. Особлива увага в статті приділяється важливості залучення громадян до процесу розробки та реалізації цільових програм. Автори аргументують, що активна участь громадськості не тільки підвищує легітимність та ефективність програм, але й сприяє зміцненню довіри між громадянами та владою. Такий підхід може ефективно вирішувати конфлікти, що базуються на недовірі та непорозуміннях. Завершується стаття висновками про значення та потенціал цільових програм як інструменту для підвищення ефективності публічного управління та зміцнення соціальної згуртованості в громадах.

This article examines the role of targeted programs in the context of public management of social conflicts in the community. The authors analyze how targeted programs can be used as an effective tool to resolve conflicts that arise in society, especially at the local level. The article highlights the theoretical aspects of target programs, their structure and implementation mechanisms, and also considers practical examples of the application of such programs in various communities. The

main focus is on the analysis of how targeted programs help in the detection, prevention and resolution of social conflicts, ensuring stability and harmony in the community. The authors examine in detail the strategies and methods that targeted programs can use to achieve these goals, including public engagement, cross-sectoral collaboration, and innovative approaches to conflict management. The article also includes an analysis of the challenges and constraints that authorities and other stakeholders may face in implementing targeted programs. Based on this analysis, recommendations are offered to improve the effectiveness of such programs in the context of social conflict management. The authors emphasize that targeted programs, if properly designed and implemented, can become a key element in social conflict management strategies. They can contribute not only to the resolution of existing conflicts, but also to the prevention of future conflicts by predicting and taking into account potential points of tension in the community. The article pays special attention to the importance of involving citizens in the process of developing and implementing targeted programs. The authors argue that the active participation of the public not only increases the legitimacy and effectiveness of programs, but also contributes to the strengthening of trust between citizens and the authorities. This approach can effectively resolve conflicts based on mistrust and misunderstandings. The article concludes with conclusions about the importance and potential of target programs as a tool for increasing the efficiency of public administration and strengthening social cohesion in communities.

Ключові слова: *цільові програми, соціальні конфлікти, публічне управління, політика, громада.*

Keywords: *targeted programs, social conflicts, public administration, politics, community.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У сучасному світі, де глобалізація та соціальні зміни відбуваються з неймовірною швидкістю, управління соціальними конфліктами в громадах набуває особливої актуальності. Соціальні конфлікти можуть мати різноманітні причини та форми, від міжетнічних та соціально-економічних розбіжностей до екологічних проблем та політичних розбіжностей. Вирішення цих конфліктів вимагає комплексного підходу, де важливу роль відіграють цільові програми як

інструмент публічного управління. У багатьох регіонах світу спостерігається зростання соціальної напруженості, що вимагає ефективних механізмів для її регулювання та вирішення. Глобалізація та економічні зміни призводять до необхідності забезпечення інклюзивного розвитку, де кожен член громади має можливість бути почутим та включеним у соціальний процес. Політичні зміни в багатьох країнах також вимагають нових підходів до управління соціальними конфліктами, особливо у контексті демократизації та зміцнення громадянського суспільства. Швидкий розвиток технологій змінює способи комунікації та взаємодії в суспільстві, що створює нові виклики та можливості для управління соціальними конфліктами. Зміна клімату та екологічні проблеми також стають причиною соціальних конфліктів, вимагаючи від урядів та громадськості активних дій для їх вирішення. Цільові програми, як інструмент публічного управління, надають можливість систематично підходити до вирішення цих викликів, використовуючи ресурси та залучаючи громадськість для створення стійких та ефективних рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Українські вчені, серед яких О. Базарна, Н. Васильєва, Т. Крушельницька, Г. Маркович, П. Логвінов, Л. Білуха, М. Бриль, Д. Безуглий, І. Левкіський, зробили значний вклад у розвиток та удосконалення теорії та практики програмно-цільового підходу в місцевому управлінні та програмно-цільовому бюджетуванні. Науковці активно вивчають методи покращення ефективності управління конфліктами в області публічного адміністрування. Детальний аналіз процесу управління конфліктами здійснювали такі вчені, як Л. Долинська, А. Гірник, Н. Гришина, Ю. Калюжна, Л. Карамушка, Л. Ложкін, Н. Новікова, Н. Пов'якель, Б. Хасан та інші. Специфіку конфліктів у сфері публічного управління безпосередньо досліджували Д. Дзвінчук, Т. Карлов, Н. Нижник, М. Пірен, А. Пойченко, Н. Федчун та інші. Ці автори охопили різні аспекти цієї тематики, однак питання про впровадження, поліпшення та розвиток програмно-цільового методу як інструменту місцевого управління все ще відкриті і потребують додаткового дослідження.

Формулювання цілей статті. Основною метою цієї статті є дослідження та аналіз ролі цільових програм як інструменту публічного управління у вирішенні та запобіганні соціальних конфліктів в громадах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Цільові програми – це планові заходи, які розробляються та впроваджуються державними органами або місцевим самоврядуванням для досягнення конкретних соціальних, економічних або екологічних цілей. Вони включають в себе ряд заходів, спрямованих на вирішення конкретних проблем або задоволення певних потреб громади. Цільові програми можуть відігравати важливу роль у вирішенні соціальних конфліктів. Вони можуть бути використані для вирішення конкретних проблем, які є джерелом конфлікту, а також для створення умов для діалогу та співпраці між конфліктуючими сторонами. Ось деякі з конкретних способів, якими цільові програми можуть допомогти в вирішенні соціальних конфліктів:

1. Забезпечення справедливості та рівності. Соціальні конфлікти часто виникають через відчуття несправедливості або нерівності. Цільові програми можуть допомогти вирішити ці проблеми, забезпечивши справедливе розподілення ресурсів та можливостей. Наприклад, програма з надання житла для малозабезпечених може допомогти зменшити конфлікти між багатьма та бідними.

2. Збільшення доступу до послуг. Деякі соціальні конфлікти виникають через нестачу доступу до основних послуг, таких як освіта, медична допомога та інфраструктура. Цільові програми можуть допомогти вирішити ці проблеми, збільшивши доступ до цих послуг. Наприклад, програма з ремонту доріг може допомогти зменшити конфлікти між жителями різних районів міста.

3. Розвиток громадянського суспільства. Цільові програми можуть допомогти зміцнити громадянське суспільство, створюючи можливості для людей спілкуватися та співпрацювати. Це може допомогти зменшити конфлікти, оскільки люди будуть краще розуміти один одного та їхні інтереси. Наприклад, програма з навчання громадянської освіти може допомогти людям розвивати навички ненасильницького вирішення конфліктів [1].

Для того, щоб цільові програми були ефективними у вирішенні соціальних конфліктів, вони повинні бути добре розроблені та впроваджені. Вони повинні

бути спрямовані на вирішення конкретних проблем, які є джерелом конфлікту, і вони повинні бути розроблені з урахуванням інтересів усіх сторін конфлікту.

Ось деякі принципи, які слід враховувати при розробці та впровадженні цільових програм для вирішення соціальних конфліктів:

Участь усіх сторін конфлікту. Важливо, щоб у розробці та впровадженні цільових програм брали участь усі сторони конфлікту. Це допоможе забезпечити, щоб програми були спрямовані на вирішення проблем, які є важливими для всіх сторін, і щоб вони були прийнятні для всіх сторін.

Залучення місцевої громади. Цільові програми повинні бути розроблені з урахуванням потреб і інтересів місцевої громади. Це допоможе забезпечити, щоб програми були успішними та щоб вони мали тривалий вплив.

Справедливість та рівність. Цільові програми повинні бути спрямовані на забезпечення справедливості та рівності для всіх. Це допоможе зменшити конфлікти, пов'язані з відчуттям несправедливості або нерівності.

Цільові програми можуть бути ефективним інструментом для вирішення соціальних конфліктів. Однак, для того, щоб вони були успішними, вони повинні бути добре розроблені та впроваджені з урахуванням принципів участі, залучення місцевої громади та справедливості та рівності.

Використання цільових програм у вирішенні соціальних конфліктів включає в себе такі етапи:

1. Аналіз та ідентифікація конфліктів. Цей етап включає в себе визначення джерела конфлікту, його учасників та їхніх інтересів. Це допомагає зрозуміти, чому конфлікт виник і що необхідно зробити для його вирішення. На цьому етапі важливо зібрати якомога більше інформації про конфлікт. Це можна зробити за допомогою таких методів, як: Діалог з учасниками конфлікту. Цей метод дозволяє безпосередньо поговорити з учасниками конфлікту та зрозуміти їхню точку зору. Аналіз документів та матеріалів. Цей метод дозволяє вивчити документи, які стосуються конфлікту, такі як офіційні документи, прес-релізи та соціальні медіа. Аналіз поведінки учасників конфлікту. Цей метод дозволяє спостерігати за поведінкою учасників конфлікту та зрозуміти їхні мотиви.

При аналізі та ідентифікації конфліктів важливо враховувати такі фактори: Причина конфлікту. Що є джерелом конфлікту? Чи є це питання ресурсів, ідеології чи відносин? Учасники конфлікту. Хто залучений до конфлікту? Які їхні інтереси? Ступінь напруженості конфлікту. Наскільки серйозний конфлікт? Чи є ймовірність насильства?

2. Розробка стратегій. Цей етап включає в себе визначення цілей програми та розробку планів дій для їх досягнення. Цілі програми повинні бути конкретними, вимірними, досяжними, актуальними та часово обмеженими. Плани дій повинні бути всеосяжними, реалістичними та гнучкими. На цьому етапі важливо визначити, які цілі повинна досягти програма. Цілі повинні бути конкретними, вимірними, досяжними, актуальними та часово обмеженими. Після того, як цілі визначені, необхідно розробити плани дій для їх досягнення. Плани дій повинні бути всеосяжними, реалістичними та гнучкими. Вони повинні враховувати такі фактори, як: Ресурси, які доступні для програми. Час, який є в розпорядженні програми. Політичні та соціальні умови, в яких буде реалізовуватися програма [2].

3. Реалізація програм. Цей етап включає в себе впровадження планів дій та моніторинг їх виконання. Важливо забезпечити, щоб програма була реалізована ефективно та відповідно до запланованого. На цьому етапі важливо забезпечити, щоб програма була реалізована ефективно та відповідно до запланованого. Це включає в себе такі завдання, як: Розподіл ресурсів. Розробка процедур. Навчання персоналу.

4. Оцінка та контроль. Цей етап включає в себе оцінку ефективності програми та внесення необхідних корективів. Важливо визначити, чи досягла програма своїх цілей, і чи є необхідність внести зміни. На цьому етапі важливо визначити, чи досягла програма своїх цілей. Це можна зробити за допомогою таких методів, як: Опитування учасників конфлікту. Аналіз даних. Оцінка ефективності програмних заходів. Важливо внести необхідні корективи в програму, якщо вона не досягає своїх цілей [3].

Використання цільових програм у вирішенні соціальних конфліктів може бути ефективним способом зменшити напруженість і сприяти примиренню.

Однак, важливо, щоб програми були добре розроблені та впроваджені з урахуванням принципів участі, залучення місцевої громади та справедливості та рівності.

Представлені приклади успішних цільових програм, які вирішили соціальні конфлікти:

1. Програма економічного розвитку в Північній Ірландії. Ця програма була спрямована на створення робочих місць та економічних можливостей у Північній Ірландії, щоб зменшити соціальну нерівність і напруженість між католиками та протестантами. Програма була успішною у створенні нових робочих місць та зменшенні рівня безробіття. Вона також допомогла зміцнити громадянське суспільство та покращити відносини між католиками та протестантами.

2. Програма з надання житла для малозабезпечених у Сполучених Штатах. Ця програма була спрямована на надання доступного житла для малозабезпечених сімей. Програма була успішною у зменшенні безпритуллі та покращенні якості життя малозабезпечених сімей. Вона також допомогла зменшити соціальні конфлікти, пов'язані з відчуттям несправедливості та нерівності.

3. Програма з примирення у Південній Африці. Ця програма була спрямована на примирення між темношкірими та білими після апартеїду. Програма була успішною у сприянні діалогу та співпраці між темношкірими та білими. Вона також допомогла зменшити расові напруженості та конфлікти [4-5].

Ці програми є прикладами того, як цільові програми можуть бути використані для вирішення соціальних конфліктів. Вони показали, що цільові програми можуть бути ефективним інструментом для сприяння миру, примиренню та соціальній справедливості.

Залучення громади є ключовим елементом успіху цільових програм, спрямованих на управління соціальними конфліктами. Ефективне залучення громадян не тільки забезпечує більшу прийнятність та відповідність програм реальним потребам громади, але й сприяє створенню відчуття власності та відповідальності за спільні ініціативи.

Стратегії залучення громади: консультації з громадою (регулярні зустрічі, опитування та форуми, де громадяни можуть висловлювати свої думки та

пропозиції щодо цільових програм); участь у плануванні та реалізації (забезпечення можливостей для громадян брати участь у плануванні, розробці та реалізації програм); інформаційні кампанії (організація інформаційних кампаній для підвищення обізнаності громади про цільові програми та їх значення); волонтерські та громадські ініціативи (залучення громадян до волонтерської діяльності та підтримка громадських ініціатив, які сприяють досягненню цілей програм); партнерства з місцевими організаціями (співпраця з місцевими НУО, освітніми установами, бізнесом та іншими організаціями для залучення ширшого кола громадян); використання соціальних медіа та цифрових платформ (активне використання соціальних медіа та цифрових платформ для залучення молоді та інших груп населення) [6-7].

У результаті проведеного дослідження нами систематизовані критерії важливості залучення громади:

1. Підвищення ефективності програм: залучення громади допомагає забезпечити, що програми відповідають реальним потребам та інтересам громадян.

2. Забезпечення прозорості та відповідальності: активна участь громади сприяє прозорості процесів прийняття рішень та підвищує відповідальність виконавців програм.

3. Підтримка соціальної когезії: залучення громади сприяє соціальній інтеграції та зміцненню взаєморозуміння між різними групами.

4. Створення стійких змін: участь громади в процесі розробки та впровадження програм сприяє створенню більш стійких та довготривалих змін.

Залучення громади не тільки підвищує ефективність цільових програм, але й сприяє розвитку демократичних цінностей, соціальної відповідальності та активності громадян, що є важливим для створення гармонійного та стабільного суспільства.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Ця стаття детально розглянула роль цільових програм як інструменту публічного управління у вирішенні та запобіганні соціальних конфліктів в громадах. Основні висновки можна підсумувати наступним чином. Цільові програми

відіграють важливу роль у вирішенні соціальних конфліктів, оскільки вони дозволяють систематично підходити до складних соціальних викликів, використовуючи ресурси та стратегії для досягнення конкретних цілей. Ефективність цільових програм значно збільшується завдяки активному залученню громади. Участь громадян у плануванні, реалізації та оцінці програм забезпечує їх відповідність реальним потребам та сприяє соціальній когезії. Співпраця між різними секторами, включаючи уряд, приватний сектор, неприбуткові організації та громадськість, є ключовою для розробки та впровадження ефективних цільових програм. Цільові програми повинні бути гнучкими та адаптивними, щоб відповідати змінним умовам та потребам громади, а також здатними до коригування відповідно до отриманих результатів та зворотного зв'язку. Прозорість у розробці та впровадженні цільових програм та відповідальність за їх результати є важливими для забезпечення довіри та підтримки з боку громади. Для забезпечення стійкості результатів, цільові програми повинні враховувати довгострокові перспективи та вплив на соціальну структуру громади.

У підсумку, цільові програми як інструмент публічного управління відіграють вирішальну роль у вирішенні соціальних конфліктів. Їх успіх залежить від ефективного планування, залучення громади, міжсекторальної співпраці, гнучкості, прозорості та відповідальності.

Література

1. Долинська Л. В., Матяш-Заяц Л. П. Психологія конфлікту: навч. посіб. Київ: Каравела, 2019. 304 с.
2. Новікова Н. Управління конфліктами в організації: підходи до вирішення та профілактики. Галицький економічний вісник. 2013. № 2. С. 79-83.
3. Калюжна Ю. Попередження соціальних конфліктів: інформаційний аспект. Гілея: науковий вісник. 2017. Вип. 122. С. 380-383.
4. Васильєва Н. В. Особливості програмно-цільового планування видатків місцевого бюджету. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 14. С. 65-67.

5. Управління фінансовими ресурсами та бюджетом територіальних громад: практ. посіб. / О. Ю. Бобровська, Т. А. Крушельницька, О. Ю. Матвеєва, М. М. Трещов, Л. Г. Шевченко ; за заг. ред. С. М. Серьогіна. Дніпро: ГРАНІ, 2018. 128 с.

6. Білуха Л. Цільовий метод у забезпеченні розвитку спроможних територіальних громад. Актуальні проблеми державного управління. 2018. №3(75). с. 93-97.

7. Безуглий Д. Г. Координаційне забезпечення проектно орієнтованого управління розвитком об'єднаних територіальних громад в Україні. Теорія та практика державного управління. 2016. № 2(53). С. 155-160.

References

1. Dolyn's'ka, L.V. and Matiash-Zaiats, L.P. (2019), *Psykhologhiia konfliktu* [Psychology of conflict], Karavela, Kyiv, Ukraine.

2. Novikova, N. (2013), "Conflict management in organizations: approaches to solving and prevention", *Halyts'kyj ekonomichnyj visnyk*, vol. 2, pp. 79-83.

3. Kaliuzhna, Yu. (2017), "Prevention of social conflicts: information aspect", *Hileia: naukovyj visnyk*, vol. 122, pp. 380-383.

4. Vasylieva, N. (2018), "Features of program-target planning of expenditures of local budgets", *Investytsiyyi: praktyka ta dosvid*, vol. 14, pp. 65-67.

5. Bobrovs'ka, O.Yu. Krushel'nyts'ka, T.A. Matveieva, O.Yu. Treschov, M.M. and Shevchenko, L.H. (2018), *Upravlinnia finansovymy resursamy ta biudzhedom terytorial'nykh hromad* [Management of financial resources and budget of territorial communities], HRANI, Dnipro, Ukraine.

6. Bilukha, L. (2018), "Target method in ensuring the development of affluent territorial communities", *Aktual'ni problemy derzhavnoho upravlinnia*, vol. 3 (75), pp. 93-97.

7. Bezuhlyj, D.H. (2016), "Coordination provision of project based administration of development of united territorial communities in Ukraine", *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia*, vol. 2 (53), pp. 155-160.

Стаття надійшла до редакції 14.12.2023 р.